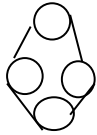

**UNITING CHURCH IN AUSTRALIA: LOTU COKOVATATI KO E OSITERELIA
KONIFEREDI NI VITI: VAVAKOSO LOTU E ADELAIDE, BRISBANE, CAIRNES,
DARWIN, MELBOURNE, PERTH, SYDNEY, TOWNSVILLE...**

July 22, 18: Na Siga ni Turaga ni Penitiko 8 [Pentecost 8] Nodai naki meda veikilai dina sara [bonding-gathering and knowing each other-Base 1], me vakatorocaketaki ka vakavoui na noda bula vakayalo. Affirmation-sharing our spiritual journeys-Base 2] kei na noda cakacakataka se vakadewataka na veika eda sa rawata [caring/sharing-Base 3]. Sa vaka na qito na Baseball ka va na kena i cegucegu; e tolu na naki ni noda veitokani. Ni rawa kece eda sa rawata e dua na kai ka eda sa yacova nai naki ni qito se veitokani [Home Base].

NODA VEIKILAI

Me vakayacori e dua na porokaramu ka rawa ni vukea na noda veikilai vinaka.

Eda soqoni, lululu, veitalanoa ka veiwasei talanoa. Tekivu na soqo ena gunu ti se qai vakayacori ni oti na vuli. Me dau qarauni na vakayagataki ni sevusevu me kua ni vakadaroya na mai lotu ena Siga Tabu kei na nomu cakacaka

NODA BULA VAKAYALO

1. Ena macawa oqo Julai 22, 2018 eda goleva kina na:

II Samuela 7:1- 14a [wilika kece 7:1-19; wilika talega I Veigauna 17:1-15].

A. Ai Vakamacala lekaleka me baleta na Samuela I kei na II: *Nai matai kei nai karua ni Samuela e dua ga nai vola balavu enai vola vivigi [scroll]. Ea qai wasei ga e muri me vakarawarawataka na kena volai ka maroroi, ka me veirauti ka rawarawa na kena wiliki. Na vuna e kune vakawasoma kina na yacai Samuela ni sa baleti ga koya ga nai vola. E rairai beka ni a vakaitavi ena kena volai nai vola ena 1375, se 1220 BC/BCE. E nanumi ni levu na lewenivola ea vola ko Samuela, ia eso na tikina e vakaitavi kina ko Necani na parofita kei Kata [I Veigauna 29:29]. Nai naki ni vola me volai kina ni a otioi ni Dauveilewai ko Samuela, [nai balebale ni yacana: sa vakarorogo Vua na Kalou, I Samuela 1:20]. E a tukuna na veisau levu ea yaco mai na Nona veiliutaki na Kalou [theocracy], ki na nodra a kerea na Isireli mera sa vakatui [monarchy]. Ia e dei tu ga na nodra vakabauta ni nodra Kalou ga ko Jiova ka veiliutak,i ka sai Koya talega na nodra Tui. Ia, me dua ga na tamata me vakayacora nai tavi ni veiliutaki se nai tavi vakatui me vakataki ira na vo ni veimatanitu ka ra tiko tikivi ira. Dina ga nira sa vakatui, ia me dei tu ga na nodra vakaliuca na Kalou. Ko Tevita na Tui sa duidui sara mai vei Saula nai matai ni tui. Nai matai ni tui ko Saula ea tekivu vinaka, ka sa dau vakarorogo Vua na Kalou. Ni sa toso tiko na gauna sa sega soti sara ni vinaka na nona veiliutaki kei na nona veiwekani kei na Kalou ko Jiova. Na gauna ni nona tui ko Saula sa duatani sara mai nai vakarau ni tui rogo ka dokai ko Tevita, ka sa nodrai nuinui na Isireli. Mai vei Tevita sa yavutaki kina na nodra bula ena kena buli cake na vakasama vakaMesaia me vaka era a parofisaitaka mai na parofita, ka vakakina ko ira nai apositolo, ka sa mai vakadeitaka na Lotu vaKarisito ni sai Jisu ga sa lako mai ena kawai Tevita. Sa matata sara ena vakasama vakaJiu ni ra namaka tikoga e dua na Mesaia me mai veisereki, ka ra sa waraka tikoga oqo. Sa matata sara, se kenai balebale nira sega ni vakabauti Jisu ni sai Koya na Mesaia era namaka. II. Ke tiko na nomu gauna mo wilika kece nai vola nei Samuela ka rogoca kina nai talanoa ni Nona cakacaka na Kalou, ka vakayagataki ira na Nona tamata me yaco kina na Nonai naki. Yakatotolo ga na wasei ni I Samuela: 1-7: Sa baleta na bula nei Samuela, kei na nodra ravuravu na meca, kei na nodra kerea na Kalou me vukei ira. 8-15:35: Sa buli Saula me tui ko Samuela, kei na nodrau vakaitavi vata na tui kei na luvena ko Jonanaci enai valu. Ia, ea sega ni taucoko na nona vakarorogo Vua na Kalou na tui ko Saula. 15:35-31:13: Ea buli Tevita me Tui ko Samuela, ea sega ni bau kila ko Saula na veibuli ea yaco oqo. Ea tekivu me rogo ko Tevita ena nona a vakadrukai Koliaci na qaqa ni Filisitia. Ka sa rogo vakalevu ko Tevita ena nona veiliutaki enai valu, me vaka ni sa dauqaqa ena nona ravuravu, ia sa sega ni daurogo levu ko Saula. Sa siqema ko Saula ni sa rogolevu mai ko Tevita me vaka na nodra dauseretaka voli na goneyalewa ni Isireli: ‘Sa vakamatea ko Saula e 1,000 na meca, ia sa vakamatea ko*

Tevita e 10,000 [na udolu] na , [29:5]. Sa dro voli ko Tevita mai vei Saula, ka kauti ira yani na nonai lawalawa ki Filisitia. Erau a vakamatei ko Saula na tui kei Jonacani na luvena ena nodra veivaluti kei ira na kai Filisitia. Sa dei tu ga na lewa ni Kalou ena veika me baleti Tevita, ko ya me sa tui Isireli. Ea kaya na Kalou vei Samuela, 'Au sa cati Saula ka'u sega ni vakatara me tui tikoga e Isireli. Kakua ni yalobibi tiko me baleti koya, lako vei Jese ena koro ko Peceliema baleta ni'u sa digitaka e dua vei ira na luvena me tu,i' [I Samuela 16:1]. Sa yaco na veika vereverea ena vuvale vakatui nei Saula. Ena dua na yasana: sa kune kina nai vadi vuni, vere ca, kei nai vadi lawaki vakapolitiki me vakamatei Tevita ka me tui tikoga ko Saula. Ena yasana kadua, na nodrau lomani Tevita na luveni Tui, ko Jonacani kei na nona domoni Tevita ko Maikali, me vaka ni a yaco me watina. Ena Nona a cati Saula na Kalou sa kauta tani mai vua na Yalo Tabu, ka a kenai sosomi na yalo velavela, sa dua nai tinitini vakaloloma dina. Sa soli vei Tevita na Yalo Tabu, ka sa nonai yaragi na vakabauta na kaukauwa ni Vosa ni Kalou me veiqaravi kina ena gauna dredre e donumaka tiko kei na gauna sa tui kina. Sa rauta me qaqa ena nona valuti Koliaci, ea kaya ko Tevita, ena Same 9:9-20, "Au na vakavinavinaka vei Jiova ena yaloqu taucoko; au na tukuna kecega na Nomuni cakacaka e veivakurabuitaki." Sa oti eke ko Saula ka sa vakavakarau na tui rogo ka dokai ko Tevita, na nodrai nuinui na Isireli. Sa raici Tevita na Kalou ni ko koya sa 'yalovata kaya,' se vaka na lomana; I Samuela 13:14, se ena Cakacaka 13:22 'Au sa kunei Tevita na luvei Jese, a tamata sa vaka na lomaqu...' Nai ka II Samuela nai tomani ga ni I Samuela ka sa baleta ga na veiliutaki nei Tevita na Tui. Ni sa mate ko Saula era a digitaki Tevita na Juta me nodra Tui. Ia, ena loma ni 7 na yabaki e rau veivaluvaluti kina ko Tevita na Tui Juta kei Isiposeci na luvei Saula na Tui Isireli, [10 na yavusa]. E muri ga ea qai yaco me sa nodra tui kece na Isireli cokovata ko Tevita. Sa kabai Jerusalemi ko Tevita ka kauta kina na Kato ni Veiyalayalati; ea buli Jerusalemi me koro turaga e Isireli. Sa nanuma ko Tevita me tara na vale ni soro, ia ea solia vua na luvena ko Solomone me tara. Sa yalataka ga vua na Kalou ni na tui tawamudu ko ira na nona kawa [na vakasama eda sa vakayagataka na Lotu VaKarisito me baleti Jisu na kawai Tevita]. Ea valuti ira kece na nona meca ko Tevita ka qaqa kina. Ena dua nai valu oqo e sega ni a lako kina, ka lasa kei Pacisepa na wati Uraia, ea qai yaco e muri me watina ni sa bukiveretaka me vakamatei ko Uraia na watina. Sa sotava ko Tevita na veika dredre e vuqa ena nona matavuvale ka sai sau ga ni nona talaidredre Vua na Kalou. E dua na luvei Tevita ko Amoni ea kucuva na luvena gone yalewa ko Tema, ka a qai vakamatei kina ko Amoni ena ka ea cakava. Ko Apisalomi e vuaviritaki tamana ko Tevita, ia ea qai mate e muri enai valu [ko Apisalome]. E sega ni tamata dodonu vakaoti ko Tevita, ia sa tu talega na nona malumalumu, sa lomani koya tikoga na Kalou ka vakayacora tikoga Nona vosa ni yalayala ni na tawa mudu me na tui na nona kawa, [7:11b-14, wilika vinaka na tikina oqo]. Na Kalou ga sa tukuni Tevita ni 'tamata e vaka na lomaqu...' edua e voleka Vua, [I Samuela 13:14; Cakacaka 13:22]. Vakadikeva mada na veivakasama oqo: Mai vei Tevita ea yavu ni nodra bula ka sa buli cake kina na vakasama vakaMesaia, me vaka era a parofisaitaka ko ira na parofita kei ira nai apositolo ka vakadeitaka na Lotu vaKarisito ni sai Jisu ga sa kawa mai vei Tevita. Sa dau divi tu me yaco tale mai na gauna 'koula' me vaka na gauna nei Tevita, oqori na nodra nanamaki na Isireli, ka ra namaka tikoga me yaco mai na Mesaia, ia koi keda na Lotu VaKarisito sa dua tani. Sa matata sara ena vakasama va Karisito ni sai Jisu sa vakayacori kina na parofisai ni Mesaia, ko Koya sa mai veisereki ena veivesuki ni valavalaca. Ena veimacawa sa oti yani eda raica mai kina ni tamata, se dua e veiliutaki ni sa lutu mai na liga ni Kalou ena tini ga e na vakaloloma, beci kei na mate. Mai na bula nei Tevita eda vulica kina na veivakalougatataki e yaco ena bula dauvosota, kei na kena guilecavi vakadua sara na ca ea caka vei keda. Ni yaco mei vakarau ni noda bula na vosota, kei na noda kauwaitaka ga na veika vinaka, [positive and not negative] ena noda veimaliwai kei ira na tamata, ena totoka ka mana na bula. Nai vakarau ni bula vakaoqo ena solia vei keda edua na kaukauwa levu, kei na galala meda nanuma ga nai tavi ka sega na vuvu kei na lomaca meda vakaoti gauna kina. Me sa noda ga na galala kei na vakacegu meda dauveiqaravi vinaka kina. Sa kenai lutua ga na dina ni noda vakabauta ka vakaraviti keda ena kaukauwa ni Vosa ni Kalou me vakataki Tevita, sa rauta vinaka me kaya na Kalou me baleti Tevita, 'sa vaka na lomaqu,[I Samuela 16:10-13; 18. 14; II Samuela 7:15; Cakacaka 13: 22; 7: 46].

Nai II Samuela 7: 1- 14a: I. E na macawa sa oti eda a raica kina na nona kauta ko Tevita na Kato ni Veiyalayalati ki Jerusalemi me sa la'ki vakatikori vakadua kina. Sa vakatoka ko Tevita na koro turaga ko Jerusalemi, se ko Saioni. Ea raica talega na kena vinaka me tiko mai Jerusalemi na Kato ni Veiyalayalati, ia sa tikoga ena valelaca me vaka ga ena gauna nei Mosese kei na veigauna mai ki muri. II. Ia sa raica ko Tevita ni dodonu me tara e dua

na vale me tiko kina na Kato ni Veiyalayalati baleta ni ko koya mada ga sa tiko ena dua na valekau vinaka, se na dua na vale sitari. A cava me tiko ga kina na Kato ni Veiyalayalati ena valelaca? Sa kerea nai vakasala vua na parofita, ka sa vakaraitaka vua na Tui ni sa dua na vakasama totoka ko ya, ia me sa vakayacora ga na veika sa raica ni vinaka ka dodonu. Ni sa vakanananu tiko vaka ko ya, sa vosa na Kalou vua na parofita ko Nacani ni sega ni vakadonuya na Kalou me tara e dua na vale ko Tevita me tiko kina na Kato ni Veiyalayalati. Sa vakaraitaka na Kalou vei Nacani ni ko ko Tevita e tamata ni valu ka dauvakadave dra na ligana, ka sa sega ni kilikili me tara na vale ni Kalou. Mai na gauna e taura kina ko Mosese na Veiyalayalati kei na kena caka na kena Kato sa dau tikoga ena vale laca. Sa vakayacora tikoga na Kalou na Nona cakacaka ni veimaroroi vei ira na Isireli ka yalataka nira na sega ni vakabobulataki tale. III. Sa yalataka na Kalou ni na lesia ga na luvei Tevita me na qai tara na vale ni soro me tiko kina na Kato ni Veiyalayalati. Sa lako yani na parofita ka la'ki tukuna nai tukutuku kei na vosa ni yalayala vei Tevita kei na nona kawa. IV. Na Vale e dua ga na ka ena sega ni tudei, ia ena qai tavi nei Solomone me tara, sa matata ni oti ga e vica na yabaki era sa kau vakabobula tale ka sega ni na maroroi ira na Vale. Ko Koya ga me qaravi ka soKaloutakai, na Kalou ko Jiova [Yawe], yalodina ka savasava tawa mudu. Me soli ga vei Tevita na veivalaougatataki e na tawa mudu. Ena tikina 13 -14 sa yalataka na Kalou ni na tawa mudu na nona kawa; sa na Tamana na Kalou; ko koya na Tui sa na Luve ni Kalou kei na tikina 16 na vosa ni yalayala ni na sega ni mudu na nona kawa ka na tui tikoga ka tawa mudu. V. Ke a talai dredre ena sega ni kunea ko Tevita e dua na ka vinaka, ia ena sotava ga na kalouca kei na madua, ia sa kalougata ni sa talairawarawa ko Tevita ka sa yaco vua na veivakalougatataki [raica e cake].

B. Same 89: 20-37 [wilika kece: Nai Vakamacala ni Same: Sa dauvakayagataka vakalevu ko Jisu na Same ena nona vunau kei na nonai vakavuvuli, baleta ga ni sai vakarau ni nodra bula, ena nodra bula vakavuvale kei na lotu mera dau lagata se cavuta na Same. E 150 na Same era a vakasoqoni vata ena dua na gauna balavu, ka ra dau vakayagataka ena nodra: vakacaucautaka na Kalou, ena nodra vakavinavinaka Vua na Kalou, ena nodra tusanaka na nodra vakabauta, ena nodra tukuna na nodra vakanuinui, ena nodra dui rarawataka na tamata yadua na nodrai valavalaca, kei na Nona Dina tu ga na Kalou ni lomani ira ka dauvukei ira talega. Na uto ni Same sai koya na bibi ni nona vakararavi se vakabauta na Kalou na tamata yadua. Sa vinaka talega meda raica kina na nona tukuna vakadodonu na tamata na nona gagadre se cikecike Vua na Kalou. Na Same sa yaga ena draki ni bula kecega eda kila ka sotava na tamata, meda dauvakayagataka me yaga ki na noda bula ni vakabauta! II. Ena vuku ni noda dau taleitaka na Same, ena uasivi meda raica na kenai wasewase e 5 ka muria vinaka nai vola e lima nei Mosese sa vakatokai na Penitatuiki [Penteteuch-pente-5 teuch- nai vola]. Na veiwasewase sa dusia vakararaba ga na veilutaga sa vakabibitaki ena veivola e lima. Sa kenai balebale ko ya ni Same: 1. Same 1-41 ena salavata kei Nai Vakatekivu [Genesis]. Me vaka ga na veibuli ni Kalou enai akatekivu, na lutu ni tamata enai valavalaca, ka yalataki na veivueti ni Kalou. E levu na Same ogo e tukuni ni a vola ko Tevita ka sa vakaraitaka na nona vakalougatataki na tamata, nona lutu mai na liga ni Kalou, kei na nona vakabulai mai Vua na Kalou. 2. Same 42- 72, na Lako Yani [Exodus], ea vola ko Tevita me baleti Isireli, sa vakarusai ka vakavoui tale. Sa vakabulai Isireli na Kalou, ka sega ni yaga me vaqara tale edua na sala, mera rai ga Vua na Kalou, sai Koya ga na Sala mera vueti ka vakabulai kina. 3. Same 73-89 sa salavata kei na

Vunau ni Soro[Leviticus], ea vola ko Esafa kei ira na nona kawa. Sa vakabibitaki kina na Vale ni Soro, na Nona lagilagi na Kalou, sa cecere ka kaukauwa. Sa na gole kina na tamata me vakabulai ka vakarokorokotaka na Yacana Tabu. 4. Same 90-106, Tiko mai na Lekutu [Numbers], era lewe levu era kainaki ni ra vola ka sa baleta na veiwekani nei Isireli kei na veimatanitu sa wavoliti koya kei na Nona lewa na Kalou na matanitu ko Isireli kei na veivanua kecega era sa vakarorogo ki na nona lewa. 5. Same 107-150 nai Vakarua [Deuteronomy –deut -2, nomy-law] sa kainaki ni a vola ko Tevita ka vakabibitaki kina na Kalou kei na Nona Vosa. Sa levu kina na sere ni veivakacaucautaki, veivakarokorokotaki kei na vakavinavinakataki ni Kalou. E levu na Same ogo era sa volai me lagati ena soKalou, ka sa rawa meda vakayagataka talega meda lagata Vua na Kalou, se meda vola eso nai vakarau ni soKalou me salavata kei na veiSame ogo. 6. Na Same 48, mai nai wasewase II ni Same [42-72], na Kalou Dauveivakabulai sa vakabulai Isirel; ka sa vakabulai keda talega mai na rusa ena vuku ni valavalaca.

II. Same 89: 20-37: I. E dua na Same totoka i Tevita: 1-18 sa tukuna ga na Nona yalayala na Kalou vei Tevita ni na dina ka vakalougatataki koya ena nona dina tiko Vua. Era na kune kalougata na nona kawa, sa yalataka ni na tawa mudu na nodra veiliutaki ke dina tikoga Vua. Sa ia tikoga ko Tevita na vakacaucautaka na Kalou ko Jiova ni sa rui totoka na Nona veikauwaitaki. ” Oi kemuni na Kalou kaukauwa, sa sega ni dua tale e vakatauvatani kei kemuni ena vuku ni cecere ni nomuni loloma kei na nomuni yalodina...” [8]. Na veika kecega era vakacaucautaka na Kalou ni ra sa vakadinadinataka na Nona vinaka.’ II. Na 19-37: E dua nai vosavosa, ’Nai tukutuku ni veigauna sa dusia se na tukuna na veika ni mataka, se na veika ena qai yaco.’ [History predicts the future]: Na veitiki ni Same ogo sa vakaraitaki kina na Nona yalayala na Kalou vei Tevita ni na kune kalougata tikoga kevaka me vakarorogo tiko ki na Nona Vosa, ena vakalevutaka na nona matanitu, ia na nona kawa ena veiliutaki ka tawa mudu. Tikina 27-29 “A sa lesi koya talega me noqu ulumatua, me cecere cake vei ira na tui kei vuravura,...au sa vakadeitaka na nona kawa ka sega ni mudu, ena vaka talega na gauna ni lomalagi na nonai tikotiko vakaturaga” [raica vata kei na II Samuela 7:14-16]. Ni yalataki na tawa mudu ni veiliutaki ni nona kawa ko Tevita, sa kenai balebale vei keda na lotu VaKarisito, ni ko Jisu na kawa mai vei Tevita sa tawa mudu na Nona veiliutaki ena noda bula na tamata, ko ya nida vakabauta. Nida raica vakatitobu sara na vinaka ni veiliutaki nei Tevita se dua na dauveiliutaki, e sega ni vakatau ena veika vinaka e yaco ena totoka ni nona veiliutaki, ia sa vakatau ga ena Dina ni nona vakabauta na Kalou. Baleta ga ni yavutaka na nona bula ena nona vakabauta na Kalou, e dodonu ka savasava na nona veiqaravi [practice righteous behaviour], sa raica me vakayacori na veika dodonu [seek justice for all], ka solia na nona bula mera tiko vinaka na tamata kecega, [offer their lives for the betterment of others]...sa sega sara ni

bula ena vukuna ga. Sai vakavuvuli vinaka vei keda kece na veiliutaki ena matanitu, vanua, lotu se na vuvale.

C. Efeso 2: 11-22: I. Ko Efeso e dua nai kelekele ni waqa ena Ra kei Esia [Tukey ena gauna ogo]. Ena gauna nei Paula, o Efeso ei ka va ni koro levu ena matanitu ko Roma. E dua na koro makawa ni qaravi kalou vu yalewa ko Atemisi [Artemis], raica na Cakacaka 19. E veiqaravi tiko mai Efeso ko Paula me rauta e tolu na yabaki, me vaka e kune ena Cakacaka 20:17-38, na nona sota kei ira mai Efeso ena koro ko Miletusi...sa dua na sota ni veivakayaloqataki ni kila ko Paula nira na sega tale ni na qai sota. Dina ni veiletitaki ena kena duidui mai nai vola eso nei Paula; ia sa matata ni vola eso ea volai ena nona a veilakoyaki voli ko Paula. Nai vola ki Efeso e volai e vale ni veivesu, e levu tu na gauna ni dabe, wili VT, vakasama, masumasu ka volavola. Sa macala ni vola nei Paula ogo ea volai ena gauna ni nona tiko vakavesu mai Roma ni rauta na 60 AD/ACE. Ea soli vei Tikiko me kauta ki Efeso. Era vakaiivotavota talega na veikoro volekati Efeso enai vola raraba ogo. Nai voli mai Jaina [silk], se mai Ijipita sa rairai kele ciri mai Efeso ni bera ni kau yani ki Roma. Nai naki ni vola ogo me vakayaloqataki ira na lewe ni lotu mai Efeso ena nodra vakabauta. Raica vinaka nai vakamacala, se na saumi ni taro, se cava nai vavakoso lotu [church], kei na kenai naki ka ni sa Yagoi Karisito [Body of Christ], sa vakasama bibi ogo [Efeso 4:4-6]. Raica totolo na Efeso: Vakabula ni veitavaki[1:1-2]; Sa kauta mai ko Karisito na veivakalougatataki vakayalo [1:3-3:21; Na bula vou ni Duavata na tamata, vavakoso lotu kei Karisito [4:1-6:20]; Na kenai tinitini, na vakamoce ena yaca ni Turaga ko Jisu [6:21-24]. Ogo e dua nai vola totoka ka sinai ena vakasama vuku vakayalo ka mo wilika vinaka sara.

I. Efeso 2:11-22: Na Taro era taroga mai Efeso: Ena rawa vakacava na veivakaduavatataki ena vukui Karisito? Era sa vuki na Jiu mera Lotu Vakarisito ka ra kauta mai na nodrai vakarau ni lotu vaka Jiu me curu ki na lotu vou; sa dodonu li ko ya? Sa vakaevai ko ira era kai matanitu tani, ena rawa vakacava mera nei Karisito? Mera muria li na sala vaka Jiu [ko ya mera cilivi], sai koya mera Jiu taumada ni bera nira nei Karisito? II. Meda raica mada na veika ea kaya ko Paula ena veitikina ogo:

1. Sa bibi na noda duavata kei Karisito ka yavutaki ena vakabauta; sa sega ni da vakaduiduitaki kina se ko Jiu se kai matanitu tani.

2. Eda cili se tawa cili sa sega ni bibi ko ya, sa bibi ga na noda vakabauti Jisu me noda dui Turaga kai Vakabaula.

3. Ni yali se sega na Karisito ena noda bula eda na sega ni rawa ni okati me lewe ni Matanitu ni Kalou, se tamata ni Kalou. E sega ni rauta meda lewe ni lotu ga ka vakayacora na cakacaka ni lotu. Ia ni da vakabauta sa yaco kina vei keda meda tamata ni Kalou ka lewe ni Matanitu ni Kalou.

4. Sa noda na veiyalayalati kei na Kalou nida sa nei Karisito.

5. Sa noda nai Nuinui ena vukui Karisito, ko ya nida sa vakabauti Jisu.

6. Sa noda na Kalou ena vukui Karisito nida sa vakabauta.

7. Era kaya ni tiko kei ira na Kalou; sa yawa e liu, sa voleka ena vuku ni dra i Karisito.

8. Ko Jisu Karisito sa basuka na bai ni veitawasei me yaco meda duavata kei Karisito na veimata tamata kecega.

9. Sa sega ni ka bibi na noda muria nai vunau se lawa ni lotu ni da sa nei Karisito. [*Kenai vakaraitaki: Vunau: Kua ni laba; nai vakarau vou ; Lomana na nomu meca; Ko sega ni laba baleta ni kaya na vunau, ia sa bibi ga na nomu lomana na nomu meca se na wekamu*]. Ko Karisito sa mai veisereki mai na Vunau; mai na Yagona ko Koya ea mate mai na kauveilatai ka sa yaco kina na veivakaduavatataki [veivinakati tale]. Sa sega tale ni dua na ka me veitarovi, ia sa yaco ga na vei vakaduavatataki ena vukui Karisito.

10. Ko Karisito sa vakaotia na veicati, nida sa yaco me nei Karisito, eda sa veilomani.

11. Ko ira na Jiu era voleka Vua na Kalou, na kai matanitu tani eda yawa mai Vua na Kalou. Ko Jisu Karisito sa vakaraitaka ni sa Tamada na Kalou, ka sa voleka sara vei keda ni sa vakadinadinataka na Yalo Tabu ka sa rawa meda kaci Vua ‘Apa,’ se Ta/Na—sa tu kina vei keda na galala vakaluve meda toro doudou Vua na Tamada.

12. Ko ira na Jiu era kaya ni nodra ga na Kalou, sega ni noda na vulagi se kaitani, ia eda sa mai koro vata ka sa lewe ni vuvale vaKalou ena vukui Karisito.

13. Nida sa nei Karisito eda sa vaka na veivatu sa tara kina na vale, se eda Jiu se kai matanitu tani. Ko Karisito ga na noda Yavu Dei, na vatu ena tutu ni vale ka taura tu na vale taucoko. Eda sa yaco me tiki ni vale ni Kalou ka sa tiko kina na Yalo Tabu.

D. Ai Vakamacala lekaleka me baleta nai vola se Kosipeli nei Marika: O cei ko Marika? E tolu na yacana: Marika [Marcus] na yacana vakaLatini [Roma], Joni se Jone [Johannan- God has shown grace- Sa vakaraitaka na Kalou na Nona loloma savu], na yacana vakaIperiu kei Kolobodatolu se [Colobodactoluse -stubby fingers- qaqalo lelevu ka lekaleka] na yacana vaKirisii. Na yaca Jone Marika e yaca vakayagataki vakalevu [common names], ia ena so na gauna e nai VT e vakayagataki ga e dua na yaca, Jone se Marika, ena yaga me vakuri tale na yacana baleta ga ni vica tiko na Joni se Marika se Joni Marika enai VT kei nai tukutuku ni lotu taumada. Ko ira na DauniVT e duidui na nodra i vakamacala me baleta na yaca Jone Marika. Baleta ni dau kacivi ena yacana vakaRoma Marika, e rairai e dua e toka vinaka. Eda kila ga ni dua na vale levu nei tinana ko Meri e Jerusalemi era dau soqo kina ko Jisu kei iratou na nona tisaipeli ka vakakina ko ira talega na vakabauta. [Oqo na cauravou ea tomani Jisu kei iratou na tisaipeli ki Kecisemani [Marka 14:51,52], e dreti laivi vua nai tutuvi ka

ni luvaiwale tu...e rairai e dua ga e yadra cecekala mai me tikoga ena gauna ni masumasu ka rogoca tiko na masu nei Jisu ni ratou a moce na tisaipeli, e rairai eratou a lako mai ki na nona vale ko Jisu kei na nona tisaipeli]. Ko ira na lewe 120 era a tiko ena dua na vale levu, na vale a ceguvi iratou kina ko Jisu ena Yalo Tabu [Joni 20], se ea sovaraki kina na Yalo Tabu, [Cakacaka 2:1ff]; na vale ni soqo ni sa tucake tale mai na mate ka rairai kina ko Jisu. Sa rairai o koya ga na vale oqo nei Meri kei Jone Kolobodatoluse Marika. Ea vola ko Joni Marika [Cakacaka 12:12, 13:13] nai tokani nei Panapasa kei Paula. Dina ga ni rau a veileti kina ko Panapasa kei Paula, e muri sai tokani nei Paula, ena gauna ea vesu tu mai Roma [Kolosa 4:10; Filimoni 24; 2 Timoci 4:11]. A volai mai Roma ena loma ni 55-65 AD/ACE kai matai ni Kosipeli ea volai. Baleta ni a volai mai Roma, e nanumi ni yu ni tukutuku se soli tukutuku vei Marika ko Pita, nai tokani ka tisaipeli nei Jisu. Ea nanumi taumada me vakatokai ga me Kosipeli nei Pita. E vica nai tukutuku me baleti Pita, vakauasivi na nona malumalumu, me vaka na 'Lako tani ki dakuqu, Setani...' [8:33]. Ko Maciu ea vola na bibi ni nona vakatutusa ko Pita, Maciu 16 me baleta ni ko Jisu na Karisito, na Luve ni Kalou kei na vakasama ni nei Jisu me baleti Pita ni a kaya kina 'ena dela ni vatu oqo au na tara kina nai soqosoqo lewe ni lotu.' [E duidui na vakadewa ni tikina oqo mai na Lotu Katolika vakaRoma kei keda na veimatalotu eso [Protestant churches]. O Pita ea sota ga kei Jisu mai na nona a dauveipapitaisotaki [tabadromuci ena wai me vakasavasavataki] ko Joni; ea papitaiso talega kina ko Pita. Mai na Joritani ga e tekivu kina na Kosipeli nei Marika, na vanua talega ea tekivu kina ko Pita. E sega ni kune enai vola nei Marika nai tukutuku ni sucu nei Jisu, se na Nona gauna ni gone, ia sa tekivu sara ena Nona tukuna na Matanitu ni Kalou ka la'ki tini ena kauveilatai. Ko iratou na vo ni Kosipeli Maciu, Luke kei Joni eratou tautauri mai vei Marika, ia ko Marika e levu taudua na caka mana nei Jisu e vola. Na cakamana levu taudua ea vola ko Marika ka cakamana kaukauwa taudua ko ya na rarawa kei na mate nei Jisu. Nai matai ni tamata me doka ka raica na bibi ni caka mana oqo na turaga ni valu ni Roma ka cavuta na vosa, "Sa dina ga sa luve ni kalou na tamata oqo." [15:39]. Na levu ni vakamacalataki ni vosa vaka 'Aramaic'[vosa ni veisiga e Isireli] kei na vosa vakaIperiu [vosa volai me vaka nai Vola Tabu Makawa-Tanakh], sa macala ni a vola tiko nai vola oqo ko Marika vei ira na kai matanitu tani era sega ni kila na vosa vakaIperiu e Isireli. Nai naki levu ga ni Kosipeli nei Marika me tukuna se ko cei ko Jisu oqo, na Nona cakacaka kei na Nonai vakavuvuli me vaka eda raica ena wase 13. Ko Jisu ea lako mai me mai veivakabulai ka solia na Nona bula ena vukuda na lewe vuqa, [10:45]. Nai tinitini ni vola ena wase 16 e veiletitaki vakalevu, ka tolu na ka e nanumi kina: 1. Yala ga ena 16:1-8 ena dua nai yatuvoa ka sega ni vakaoti baleta ni tini ga ena 'afraid of...' rerevaka..'sa qai tini vinaka e muri vei ira eso me vaka e volai 'iratou sa rere.' 2. Vakuri ena 16:9-20 ka sa matata vinaka ni kau mai na veivakasama oqo e muri sara me taucoko kina na vakasama me vaka na vo ni Kosipeli, ko ya me tini ena tucake tale, na qaqa ni sa rairai vei iratou na tisaipeli, na Nona kaucake ki lomalagi, na yalataki ni Nona na lesu tale mai kei na nodratou talai me tukuna nai Tukutuku Vinaka ni veivakabulai. 3. Kai tolu ni otioti ea vakuria ga na tikina e 8, 9 kei na 10 me vaka oqo: 'Eratou sa lako yani vakatotolo na marama ka tukutuku vei Pita kei iratou na nonai tokani ena vuku ni veika sa yaco. Sa oti ko ya, sa talai iratou na Nona tisaipeli ko Jisu ki na tokalau kei na ra me tukuna nai tukutuku tawa mudu ka savasava mera rogoca na tamata ka vakabulai kina ka tawa mudu.' Baleta ni vakaoqo na kenai tinitini, e laurai kina eso na ka vakaturi mai: 1. Ni sega ni vinakata ko Pita me dusi ni taleitaki koya taudua ga ko Jisu [favour] ka tukuni na veika baleti koya me vaka ni a rairai taudua ga vua ko Jisu [IKoronica 15], ea dresuka laivi. Na kenai tini ga ena 'rerevaka'sai vakadinadina ni vakasama oqo. 2. Eso era kaya ni rairai ea kama na kenai otioti ena kena kama ko Roma, oqori eso ga na vakasama e basika mai ena veigauna eso. [Ena tomani tiko nai vakamacala lekaleka eso baleta nai vola oqo ena veimacawa.]

I. Marika 6:30-34; 53-56: Nai talanoa e rua ena Marika 6:30-34: era sa lesu mai ena nodra talai se lako leleyarua mera la'ki vunau, veivakatavulici ka veivakabulai na tisaipeli [na vosa talai [sent] e vakayagataki kina na vosa vaKirisi 'apostole' se ena vosa vakaLatini na missio', e lako mai kina noda vosa na 'missionary' ka vakayagataka na Lotu Wesele e Viti na vosa 'vakamisinare' na soli lavo me baleti ira nai talai, ia sa vinaka meda taleva tale na kenai balebale]. Sa oca na yago kei na nodra gadreva mera vakaukauwataki vakayalo, ka sa ganita me ratou lako yani vakatikitiki me vakacegu. Me dua mada na reterete [retreat], na gauna ni tiko duadua ena masumasu, wili Vola

Tabu ka vakasama vakayalo, sa kenai naki ga na vakaukauwataki vakayalo me qaravi tale nai tavi tarava. II. Ia era sa liu e keya na lewe vuqa ni ra via raici Jisu me vaka ni sa kuruvaki ka rogo yawa na veika esa vakayacora tiko. Ena nodra sa la'ki tiko ena vanua eratou sa la'ki yaco yani kina ko Jisu kei iratou na tisaipeli, sa yakavi mai na vanua, ka sa dodonu mera lesu tale, sa vanua lala ko ya. O cei li me kauwaitaki ira? Sa lomani ira ko Jisu *“nira sa vaka na sipi sa sega na kedrai vakatawa.”* Sa bolei ira na tisaipeli ko Jisu me ratou yaco mei vakatawa ni sipi ka kauwaitaki ira na sipi ka maroroi ira. Sa vosa tiko na Turaga ena nodrai tavi ena veikauwaitaki, mera vakani ka maroroi ira. Sa voqa kina nai vakaraitaki vinaka ena Same 23 me baleta nai Vakatawa Vinaka se wilika talega na Isikeli 34 sa koto kina nai tavi dina vakaivakatawa ni sipi. III. Sa lomani ira ko Jisu ka cakacakavata kei iratou na tisaipeli me vakani ira talega na lewe 5000 na tagane, sega ni wiliki na marama kei na gone, ka rawa ni vakaruataki nai wiliwili ko ya [10,000?]. Na 200 na tiki ni siliva sai lavo vakaitamera, me vaka ni dua ga na tiki ni siliva sai sau ni dua na tamata cakacaka ena dua na siga. Na lima na madrai kei na rua na ika e kakana ni dua ga na tamata, oqori eratou sa raica mai na tisaipeli. Sa dua tani nai talanoa eda raica mai vei iratou na vo ni Kosipeli, qai wilika ka dikeva na kena tautauvata kei na kena duidui. Sa bibi ga ni ko Jisu sa vakaraitaka na Nona lomani ira ka cakava kina na Nona cakamana, [raica na Maciu 14:13-21; Luke 9:10-17; Joni 6: 1-14]. Dina ni vanua dravuisiga, ia e kune e keya **na co drokadroka, ka voqa tale na Same 23:2.** Raica ni ra kana ka mamau ka soqoni vata tale ena 12 na kato ni bulagi na kena vo! Raica vakavinaka na veimata ni fika kei na vosa [5000, 200, 12, 5, 2, co drokadroka, sipi sega na kenai vakatawa, etc] oqo *ka so na vakasama e no koto e rawa ni tiko talega na kenai balebale ka yaga me vakasamataki vakavinaka.* IV. Nai kuri ni talanoa ni cakamana, na nodratou kosova na drano ka ratou sa leqa na tisaipeli ni sa levu na ua ka sa voleka na luvu, sa lako ko Jisu ena dela ni wai ka vakamaravutaka na wai. Eratou sa qai kila na tisaipeli ni sai Jisu, ka ratou sa kunea na vakacegu. Raica talega na Maciu 14:22-33; Joni 6:15-21 ka tovolea mo vakadeuca vakavinaka]. IV. Nai karua ni **talanoa 53-56,** [raica talega na Maciu 14: 43-36]: Na veivakabulai ena yasayasa vaka Kanasereti. Eratou vaqara tiko na vakacegu, ia era sa lako tiko yani na tamata nira vinakata se gadreva dina na bula. Dina niratou kosova na drano, ia ko ira na tamata era sa lako ga yani nira gadreva na bula.

Sa ka talei na tamata sa gadreva dina na bula, sa sega ni wawa, sa sega ni vakaiulubale ni yawa na vanua me lakovi se ena gauna oqo sa rui sau levu; ia era sa lako yani ka vaqara na bula. Ni ra sota kei Jisu sa yaco dina na bula. V. Era sa qai vakadinadinataka ni tu Vua na Turaga ko Jisu na kaukauwa me ia kina na veivakabulai. Ko ira na colati yani ena ibe, kei ira era kau ga yani, kei ira talega era tara ga nai sulu nei Jisu sa yaco vei ira na bula. [Veitalanoataka mada na vakasama ni 'tara ga nai sulu nei Jisu' sa yaco kina na bula...A cava na kenai balebale vei keda!]. Sa salavata eke na kaukauwa sa tu Vua na Turaga ko Jisu kei na kaukauwa ni nodra vakabauta na gadreva dina na bula. Ni rau sota oqo sa yaco dina na veivakalougatataki. VII. Sa dusia nai talanoa eda goleva na bibi ni noda vakarorogo ka talairawarawa ena Vosa ni Kalou kei na bibi ni dina ni noda Vakabauta na Luve ni Kalou ka yalataki mai vei Tevita na Tui, O koya sa mai vakavotukanataka ena bula nei Jisu Karisito. Sa talei na veivakabulai ni sa lako yani ko koya e tauvimate vei Jisu, ka vakakina ko ira era vakabauta mera kauti ira yani na tauvi mate nira sa la'ki rawata na bula. VIII. Oqo ga e dua nai vakavuvuli vinaka, nai tavi ni dua e vakaqara na bula, kei nai tavi ni weka, vakayago vakayalo me veisureti mera vakabulai vei Jisu, na weka.

3. Na Sala ni Vuli Vola Tabu [Bible Study Methods] mo rai kina; na sala ni vakadewataki ni vosa [exegesis]:A. Ni soli mai na lesoni se tikina mo wilika: wilika sara, oti qai wilika nai talanoa ni bera na lesoni, tarava nai talanoa ni oti na lesoni ko ya [context]. B. Tovolea mo kila toka nai naki ni kena volai nai vola koya; me vakataki Joni 20:30-31. C. Wilika tale na lesoni ka toqa na vosa kei na vakasama bibi e lauti iko? D. Ko raica rawa e dua na vakasama e buwawa ka sega ni macala vinaka, raica tale ka wilika na kena vakadewa vakavavalagi, kena e rawarawa? E. Raica tale na tikina enai Vola Tabu e rawa ni vakamacalataka na vakasama ko raica tiko, me vaka ena veivola tale eso enai Vola Tabu. Vakayagataka e so na taro ena vosa: A cava [what]? Gauna cava e volai kina se cavuti kina na vosa [when]? A cava na vuna [why]? Caka/yaco/rawa vaka evei [how]? F. Raica na "a" "b" "c" lalai enai Vola Tabu vakaidusidusi ka tukuna na vanua mo wilika tale me vakamatatataka na tikina ko wilika tiko; na references se foot/end notes. Indexes enai VT Vakavavalagi. G. Dikeva na vakayagataka ni gauna [tenses]: "Au a lako!" [past], "au sa lako!" [present] kei "au na lako!" [future]? I. Raica rawa e so na vakasama vou? [Goleva na veitikina ena lesoni ni kua? Se dua ga na tikina] J. Mo nanuma tiko ni ko wilika tiko e dua nai vola ka volai ena 2000 vakacaca na yabaki sa oti, mo vakasamataka na i tuvatuva ni vanua [geography], nai tovo ni bula, [culture and traditions], na veika e yaco ena gauna koya [history], kei nai vakarau ni nodra volavola [literature]. K. Ia sa dei tu ni oqo na vosa ni Kalou, e vosa bula [Ipiriu 4:12]. Mo masulaka ka nuitaka na Kalou ena nomu vukei ni sereki ni vosa. L. Sa kena gauna oqo mo tovolea ke ko gadreva me toso cake tikoga na nomu kila na i Vola Tabu, mo tekivu vakavolia e so nai vola ka rawa me vukei iko. Eso nai Vola Tabu sa tu vata kei na kenai vakamacala [Commentary] se Dictionary of the Bible kei na nomu Dauwilika wasoma na Taro enai vola ni Sere vakaviti sa no kina na yavu ni noda vakabauta kei na cioloji ni lotu. M. Na kena i otioi mo qai taroga na taro: A cava e da vulica rawa mai nai talanoa oqo? Se A cava na kenai balebale vei au/kena vaga vei au ena noqu i tutu vakatamata, vakalotu vakarisito, etc., se cava na kenai balebale /yaga ki nai vavakoso? N. Kua ni rawai sara ena muria nai kalawa e soli yani enai vola baleta ni na tubu mai eso na vakasama e vakavotuya na Yalo Tabu, me golevi sara koya.

VEIKAUWAITAKI A cava meda cakava me sureti kina ko ira era sega ni lewe ni lotu?

E dua e da nanuma meda sikovi koya? A cava tale e rawa ni vakayacori?

Jovili kei Lisa Meo